

VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE

Evidenčna številka: VS00050505

Datum odločbe: 19.10.2021

Opravična številka II.stopnje: VSL Sodba I Cpg 609/2017

Senat: dr. Miodrag Đorđević (preds.), Franc Seljak (poroč.), Tomaž Pavčnik, mag. Rudi Štravs, Jan Zobec

Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - ODŠKODNINSKO PRAVO - POKOJNINSKO ZAVAROVANJE

Institut: zavarovanje avtomobilske odgovornosti - prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje - odškodninski zahtevek Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) - regresni zahtevek - terjatev ZPIZ do zavarovalnice - prometna nesreča s smrtnim izidom - smrt zavarovanca - načelo popolne odškodnine - sistemska razlaga zakona - ocena ustavnosti ZOZP - dopuščena revizija

Zveza: ZOZP člen 18, 18/1. OZ člen 169, 963, 963/1. ZPIZ-1 člen 2

Jedro

V primeru, ko je posledica prometne nesreče smrt zavarovanca, tožeča stranka ni upravičena do plačila sorazmernega dela prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje po 18. členu ZOZP.

Izrek

I. Prekinjeni revizijski postopek se nadaljuje.

II. Revizija se zavrne.

III. Tožeča stranka je dolžna v 15 dneh od vročitve te sodbe toženi stranki povrniti 895,97 EUR stroškov revizijskega postopka, v primeru zamude skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi od izteka tega roka dalje.

Obrazložitev

Dosedanji tek postopka

1. Tožeča stranka je od tožene stranke uveljavljala povrnitev škode, ki naj bi ji nastala v povezavi s prometno nesrečo, ki se je zgodila 19. 4. 2005 in v kateri je življenje izgubila njena zavarovanka. Povzročitelj naj bi bil zavarovanec tožene stranke. Tožeča stranka je uveljavljala povrnitev izplačanih zneskov iz naslova družinske

pokojnine zavarovankini hčerki v višini 3.512,42 EUR ter izpadlih predvidenih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v višini 43.353,29 EUR.

2. Sodišče prve stopnje je tožbeni zahtevek v celoti zavrnilo.

3. Sodišče druge stopnje je zavrnilo pritožbo tožeče stranke in prvostopenjsko sodbo potrdilo.

4. Na predlog tožeče stranke je Vrhovno sodišče s sklepom III DoR 126/2018-9 z dne 22. 1. 2019 dopustilo revizijo glede vprašanja:

Ali je tožeča stranka upravičena do plačila sorazmernega dela prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje po 18. členu Zakona o obveznih zavarovanjih v prometu le v primeru, ko je kot posledica prometne nesreče pri zavarovancu nastopila nezmožnost oziroma zmanjšana zmožnost za delo in je bila izdana odločba o invalidnosti, ali tudi v primeru, ko je posledica prometne nesreče smrt zavarovanca in odločba o invalidnosti ni bila izdana?

5. Tožeča stranka je v zakonskem roku vložila revizijo, katero je izrecno omejila na znesek 43.353,29 EUR, to je na tisti del zahtevka, ki je povezan z dopuščenim vprašanjem. Uveljavljala je revizijski razlog zmotne uporabe materialnega prava in Vrhovnemu sodišču predlagala, naj razveljavi sodbi sodišč druge in prve stopnje ter zadevo vrne v novo sojenje, toženi stranki pa naloži povrnitev pravnih stroškov tožeče stranke.

6. Tožena stranka je v odgovoru na revizijo Vrhovnemu sodišču predlagala, naj revizijo zavrne, tožeči stranki pa naloži povrnitev priglašениh stroškov revizijskega postopka.

7. Vrhovno sodišče je s sklepom z dne 10. 12. 2019 na podlagi prvega odstavka 23. člena Zakona o ustavnem sodišču (ZUstS) revizijski postopek prekinilo do odločitve Ustavnega sodišča Republike Slovenije o zahtevi za oceno ustavnosti prvega odstavka 18. člena Zakona o obveznih zavarovanjih v prometu (v nadaljevanju ZOZP) v delu, ki se nanaša na zahtevke zavodov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Glede nadaljevanja postopka

8. Ustavno sodišče je o zahtevi Vrhovnega sodišča z odločbo U-I-52/20-11 z dne 10. 6. 2021 odločilo, da izpodbijani del prvega odstavka 18. člena ZOZP ni v neskladju z ustavo. Z odločitvijo Ustavnega sodišča o zahtevi za presojo ustavnosti je odpadel razlog za prekinitev odločanja v revizijskem postopku. Zato je Vrhovno sodišče sklenilo, da se prekinjeni postopek nadaljuje (156. člen Ustave).

Glede uporabe določb ZPP in obsega revizijskega preizkusa

9. Sodba sodišča prve stopnje je bila izdana pred začetkom uporabe Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravnem postopku (ZPP-E, Uradni list RS, št. 10/17); zato se glede na določbo prvega in tretjega odstavka 125. člena ZPP-E v tem revizijskem postopku uporabljajo pravila ZPP, veljavna pred uveljavitvijo novele ZPP-E.

10. V skladu z drugim odstavkom 371. člena ZPP v primeru dopuščene revizije sodišče preizkusi izpodbijano sodbo samo v tistem delu in glede tistih konkretnih pravnih vprašanj, glede katerih je bila revizija dopuščena.

Zavzeta stališča sodišč prve in druge stopnje

11. Sodišče prve stopnje je v delu, na katerega se nanaša revizija, tožbeni zahtevek zavrnilo z argumentacijo, da terjatev iz tega naslova še ni zapadla, saj še niso poplačani vsi neposredni oškodovanci iz škodnega dogodka.

12. Sodišče druge stopnje je zavzelo materialnopravno stališče, da ima tožeča stranka v prvem odstavku 18. člena ZOZP podlago za sorazmeren del prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje le v primeru, ko je kot posledica prometne nesreče pri zavarovancu nastopila nezmožnost oziroma zmanjšana zmožnost za delo, ne pa tudi v primeru, ko je zavarovanec tožene stranke povzročil smrt zavarovane osebe. Po stališču sodišča druge stopnje predstavlja izpad prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje za tožečo stranko škodo le v primeru invalidnosti zavarovane osebe, torej če sploh obstaja možnost, da bo do izplačila starostne pokojnine prišlo. Zaradi takšnega materialnopravnega stališča se sodišče druge stopnje ni opredeljevalo do pritožbenih očitkov glede nezapadlosti terjatev, na čemer je zavrnitev zahtevka utemeljilo sodišče prve stopnje.

Glede sklicevanja revidenta na drugo zakonsko podlago

13. Do škodnega dogodka je prišlo 19. 4. 2005. Zato je neutemeljeno sklicevanje revidenta na določbe Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12 s spremembami – v nadaljevanju ZPIZ-2), ki so stopile v veljavo 1. 1. 2016. Upoštevna je zgolj prej veljavna zakonska ureditev v zakonu z istim naslovom (Uradni list RS, št. 26/03 s spremembami – v nadaljevanju ZPIZ -1).

Odgovor na dopuščeno revizijsko vprašanje

14. Prvi odstavek 18. člena ZOZP določa:

Z zavarovanjem avtomobilske odgovornosti so kriti tudi odškodninski zahtevki zavodov za zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje za stroške zdravljenja in druge nujne stroške, nastale v skladu s predpisi o zdravstvenem zavarovanju ter za sorazmeren del prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kar se določi v kapitaliziranem znesku glede na preostalo delovno dobo in starost poškodovanca, ki sta potrebni za pridobitev pravice do starostne pokojnine, vendar šele po poplačilu odškodninskih zahtevkov ostalih oškodovancev in do višine zavarovalne vsote.¹

15. Na ta način je določen obseg zavarovalnega jamstva zavarovalnice iz obveznega avtomobilskega zavarovanja za škodo, nastalo tožeči stranki kot nosilcu socialnega zavarovanja ob uresničitvi zavarovalnega primera, ki ga krije to socialno zavarovanje. Opredelitev jamstva odgovornostne zavarovalnice za škodo, nastalo tožeči stranki, je opredeljeno v besedilu " ... sorazmeren del prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kar se določi v kapitaliziranem znesku glede na preostalo delovno dobo in starost poškodovanca, ki sta potrebni za pridobitev pravice do starostne pokojnine". Pravno priznana škoda tožeči stranki se torej nanaša na izpad sorazmernega dela bodočih prispevkov, ki bi jih prejerala, v kolikor ne bi bilo škodnega dogodka, za katerega odgovarja zavarovanec tožene stranke. Čeprav je tožeča stranka nosilka socialnega zavarovanja, tako priznanega zakonskega upravičenja ni mogoče umestiti v kategorijo regresnih oziroma subrogacijskih zahtevkov, s katerimi zavarovalnica vstopa v položaj svojega zavarovanca (poškodovanca) v razmerju do povzročitelja škode oziroma njegove odgovornostne zavarovalnice (prvi odstavek 963. člena Obligacijskega zakonika – v nadaljevanju OZ). Lahko gre le za škodo, ki je lastna tožeči stranki. Gre torej za posebej urejeno podlago, ki tožeči stranki kot posredni oškodovanki iz posledic prometne nesreče omogoča povrnitev tovrstne škode.² Ker ureditev v 18. členu ZOZP nima drugih določb, ki bi urejale predpostavke odškodninske odgovornosti, pa je treba uporabiti tudi druga splošna pravila odškodninskega prava.

16. Revident poskuša izpodbiti razlago sodišča druge stopnje, da naj bi bilo iz prvega odstavka 18. člena ZOZP razvidno, da ima tožeča stranka upravičenje do povrnitve tako priznane škode le v primeru, ko je kot posledica prometne nesreče pri zavarovancu nastopila nezmožnost oziroma zmanjšana zmožnost za delo, ne pa tudi v primeru, ko je zaradi prometne nesreče prišlo do smrti zavarovane osebe.

17. Kadar iz zakonskega besedila ni mogoče enoznačno razbrati pomena zakonske norme, je nanj treba sklepati z uporabo uveljavljenih razlagalnih metod. V sodni praksi je uveljavljeno stališče, da je jezikovna razlaga praviloma temeljni razlagalni argument, pri katerem se s pomočjo jezikovnih pravil išče jezikovni smisel pravne norme. Ko takšna metoda ne zadostuje, je treba upoštevati tudi teleološko in sistemsko razlago, katerih cilj je dognati smisel in namen neke določbe v kontekstu zakona in pravnega sistema kot celote.³

18. Iz 11. točke obrazložitve sodbe sodišča druge stopnje ("*Iz določbe je razvidno,....*") je posredno sklepati, da je to sodišče do zaključka prišlo zgolj z uporabo jezikovne razlage spornega zakonskega besedila. Prvi del besedila (*sorazmeren del prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje*) opredeljuje vrsto pravno priznane škode, medtem ko drugi del besedila (*kar se določi v kapitaliziranem znesku glede na preostalo delovno dobo in starost poškodovanca, ki sta potrebni za pridobitev pravice do starostne pokojnine*) v povezavi s prvim delom zgolj opredeljuje način, na katerega naj se ugotavlja takšno prikrajšanje tožeče stranke. Omembo pravice do pridobitve starostne pokojnine je v tem kontekstu mogoče razumeti le v smislu opredelitve časovne točke, ki služi za zamejitev časovnega obdobja preostale delovne dobe, ki se upošteva kot osnova za izračun škode. To pomeni, da zgolj z uporabo jezikovne razlage zakonskega besedila še ni mogoč zaključek, do katerega je prišlo sodišče druge stopnje. Pravi pomen zakonskega besedila je zato mogoče ugotoviti z dodatno uporabo teleološke in sistemske razlage zakona.

19. V Republiki Sloveniji je uveljavljen tako imenovani dokladni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki temelji na medgeneracijski solidarnosti (2. člen ZPIZ-1)⁴. To pomeni, da se sredstva za uresničevanje pravic iz tega zavarovanja zagotavljajo iz tekočih prispevkov aktivnih zavarovancev. Z vidika posameznega zavarovanca mu plačilo prispevkov v predpisani višini zagotavlja pravice za primer starosti, invalidnosti, smrti, telesne okvare ter potrebe po stalni pomoči in postrežbi.⁵ V takšnem sistemu zavarovanja je zagotovljeno ravnovesje med vplačanimi prispevki zavarovanca in višino dajatev, ki jih bo dolžna izplačevati tožeča stranka kot nosilka zavarovanja (zavarovalnica) po doživetju predpisane starostne meje. Takšen položaj je treba razumeti v smislu normalno pričakovane izpolnitve obveznosti iz zavarovalnega razmerja.

20. Tako kot vsako zavarovalno razmerje, tudi to vsebuje elemente tveganja, ki posegajo v to ravnovesje. Na strani tožeče stranke se to izraža v možnosti nastanka zavarovanega rizika še pred predvidenim starostnim pogojem zavarovanca za pridobitev starostne pokojnine in v možnosti prenehanja plačil prispevkov zavarovanca. Na strani zavarovanca pa je s tem povezano tveganje glede višine dajatev, ki naj bi mu zagotavljale ustrezno varstvo.

21. Sistemska razlaga zakona govori v prid razlagi, da je mogoče tožeči stranki kot posredni oškodovanki priznati zgolj škodo, ki se kaže kot njeno prikrajšanje, ker bo poseženo v navedeno ravnovesje v konkretnem razmerju med zavarovancem in zavarovalnico. Tak položaj je zato podan le v primeru, ko mora tožeča stranka iz zavarovalnega razmerja zagotavljati dajatve zavarovancu še pred doživetjem časovne meje za pridobitev starostne pokojnine, hkrati pa je (deloma ali v celoti) izgubila vir (plačilo prispevkov), preko katerega bi moral zavarovanec do navedenega trenutka prispevati v blagajno dokladnega sistema zavarovanja. V primeru, ko je zaradi škodnega dogodka nastopila smrt zavarovanca, takšen pogoj ni izpolnjen, saj izguba bodočih prihodkov tožeče stranke v obliki neplačanih prispevkov zavarovanca ne bo vplivala na obseg

obveznosti tožeče stranke iz zavarovalnega razmerja.

22. Širša razlaga, za katero se v reviziji zavzema tožeča stranka, izhaja iz statičnega izhodišča, da ima tožeča stranka s sklenitvijo (obveznega) zavarovalnega razmerja zagotovljen vir prihodkov do pridobitve pogoja za starostno upokožitev, ki se stekajo v skupni proračun tožeče stranke na podlagi medgeneracijske solidarnosti po 2. členu ZPIZ-1. Takšno izhodišče po eni strani izključuje element tveganosti iz zavarovalne pogodbe na strani zavarovalnice. Po drugi strani pa bi takšen pristop terjal tudi upoštevanje koristi na strani tožeče stranke zaradi nenastalih njenih bodočih obveznosti iz zavarovalnega razmerja. Zgolj enostransko obravnavanje premoženjskoprnega položaja tožeče stranke bi v konkretnem primeru pripeljalo do rezultata, da bi bil premoženjskoprni položaj tožeče stranke v primeru smrti zavarovanca (iz razloga, za katerega je podana avtomobilska odgovornost) celo boljši kot v pričakovanem primeru poškodovančevega doživetja pogoja za starostno upokožitev. Priznanje pravice do povrnitve izpadlih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v okoliščinah, ko tožeči stranki ne bodo nastale obveznosti iz naslova pravice do starostne pokojnine, ne bi pomenilo izenačitve njenega položaja s položajem, v katerem bi bila, če ne bi bilo škodnega primera, temveč njeno neutemeljeno izboljšanje. Takšen rezultat pa je v izrecnem nasprotju z načelom popolne odškodnine (169. člen OZ).⁶ Tudi ob upoštevanju tega načela navedene zakonske določbe prvega odstavka 18. člena ZOZP ni mogoče razlagati tako, da tožeči stranki daje podlago za povrnitev izpadlih prispevkov v okoliščinah smrti poškodovanca v škodnem dogodku. Brez nastale škode pa ni odškodninske odgovornosti.

23. Navedeni razlogi utemeljujejo odgovor na dopuščeno revizijsko vprašanje. V primeru, ko je posledica prometne nesreče smrt zavarovanca, tožeča stranka ni upravičena do plačila sorazmernega dela prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje po 18. členu ZOZP.

Glede odločitve o reviziji

24. Glede na pojasnjen odgovor na dopuščeno revizijsko vprašanje je revizija tožeče stranke neutemeljena, zato jo je Vrhovno sodišče zavrnilo (378. člen ZPP).

Glede stroškov postopka

25. Odločitev o revizijskih stroških temelji na prvem odstavku 154. člena v zvezi s prvim odstavkom 165. člena ZPP. Tožeča stranka, ki ni uspela z revizijo, mora toženi stranki povrniti potrebne pravdne stroške v zvezi z odgovorom na revizijo, skladno z določili Odvetniške tarife (Uradni list RS, št. 2/2015). Tožena stranka je zato upravičena do povrnitve nagrade za sestavo odgovora (tar. št. 21/3 OT) v višini 1.200 točk ter materialnih stroškov v višini 2 % po 11. členu OT v višini 24 točk. Glede na vrednost točke (0,60 EUR) in upoštevanje 22 % DDV je tožena stranka upravičena do povrnitve 895,97 EUR stroškov revizijskega postopka.

¹ Podčrtan je tisti del besedila, ki se nanaša na položaj tožeče stranke.

² Glej tudi 15. točko obrazložitve sodbe VSRS III Ips 144/2014 z dne 29. 3. 2016.

³ Sklep VSRS II Ips 393/2010 z dne 26. 5. 2011, 8. in 9. točka obrazložitve.

⁴ Enako določbo vsebuje tudi prvi odstavek 2. člena sedaj veljavnega ZPIZ-2.

⁵ Prvi odstavek 3. člena ZPIZ-1.

⁶ Sodba VSRS III Ips 87/2015 z dne 24. 1. 2017.

Datum zadnje spremembe: 17.11.2021